

trajne religiozne vrijednosti i da je u prilikama općega relativizma i dezorijentacije potrebnije nego ikada svjedočanstvo vjernosti, svjedočanstvo jake, žive i nepokolebive vjere u Isusa Krista i njegovu Crkvu» (str. 6).

Ako želimo upoznati autentični duh Koncila, onda se možemo mirne savjesti prepustiti mislima ove knjige. Ona stoji potpuno na njegovoj liniji i često se poziva na njega. Nadahnula ju je iskrena ljubav prema Crkvi i duboka težnja da pomogne braći ljudima u njihovim egzistencijalnim dilemama. Odiše pravim katoličkim duhom, prožeta je istinskim humanizmom, a napisana je lijepim hrvatskim jezikom. Potpuno odgovara stoljetnoj tradiciji njezina izdavača HKD sv. Cirila i Metoda.

Knjiga pokazuje široki raspon religioznih, pedagoških, književnih i socijalnih interesa svog auktora. U programatskom članku *Novo i staro* pisac smjelo i trijezno traži pravi Kristov put na naspućima suvremenog pluralizma, izbjega-va nametnute ekstremne polarizacije. *Evandeoski vidici* pokazuju da »srce kršćanstva kuca u malima, siromašnima i poniznima« (str. 15). Sveci, »najljepši primjer čovječnosti« (25), posebno privlače našu pažnju, blizi su srcu pisca. Veoma je simpatično da jedan laik onako visoko vrednuje svećenički celibat. S punim pravom je stavljen na tapet problem laikata u Crkvi i vrijednost dijaloga uopće. Poglavlje o mladima zanimljivo je po svojim konstatacijama i rezultatima provedenih anketa. Auktor nam otkriva svoje književne sklonosti i preokupacije u raspravama *Riječi* i *Riječ književnika*. No nije zaboravio ni »one s ruba«, gdje se je sjetio seljaka, prave pastorčadi modernoga društva.

Baš zato što je knjiga napisana vrlo lijepim jezikom i stilom, neugodno me se dojmila na dva mjesta (str. 47 i 62). Tamo je — ne znam kojim slučajem — upala riječ »pubertetlija«. Ona je, na žalost, veoma česta u našoj publicistici. Smije li jedna takva jezična nakaza (u stilu sličnih: fakultetlija, filmadija, sudija, itd.), filološki bastard, skrpan od latinskoga korijena i turskog nastavka, naći mjesta u hrvatskom jeziku? Ako već ne ćemo uzeti u obzir našu krasnu domaću riječ »zóran« za dječaka koji se nalazi u dobi sazrijevanja (pubescere: sazrijevati!), onda bi bilo pravilnije ostati na latinskom izvorniku i pisati »pubescent«.

No, dakako, ova uzgredna jezična opaska ne umanjuje veliku sadržajnu i umjetničku vrijednost djela kojim nas je podario prof. Grgec. Njegova bitna važnost je u piševoj poruci: Krist u svojoj Crkvi jest jedina nada svijeta!

RIZNICA SPLITSKE KATEDRALE

(*Deša Diana, Nada Gogala, Sofija Matijević, Riznica splitske katedrale. Izdanje Muzeja grada Splita, sv. 19, katalog zbirki I, Split, 1972*)

Josip Ante Soldo

Umjetnički predmeti metala, tekstila ili knjiga, smješteni u prašnjave ormare ili, još gore, razbacani po kovčezima, mrtvi su materijal. Pa i onda kad su samo izloženi znatiželjnom oku posjetioca, nisu još u potpunosti svjedočanstvo. Tek kad su muzejski eksponati, uz izložbene police popisani u stručnom inventaru, onda oni ne svjedoče samo o svrsi kojoj su služili nego i o cjelokupnom životu mjesta i vremena u kojem su nastali.

Upravo to nam otkriva objavljeni inventar Riznice katedrale u Splitu.

Suvišno je naglašavati koliko je bilo potrebno truda što su ga uložile članice Muzeja grada Splita da bi konačno bogata, makar za nas, splitska Riznica dobila stručni inventar. Trebalo je odrediti dataciju svakog predmeta, a i njegovu provenijenciju, što je veoma teško jer su u nas retardacije česte, a arhivski materijal nedovoljan. Upravo stoga su autorice uz literaturu morale pregledati

stare popise Riznice i posebno spise vizitacija splitskih nadbiskupa koji su se brinuli da njihova stolnica bude što bolje opskrbljena robom i posuđem, izrađenim u tadašnjim domaćim i stranim radionicama. A nije to bila samo njihova briga, nego doslovno cijelog Splita. Upravo zato *Libro d'oro* splitske općine nabravlja crkveno ruho. Tu se autoricama potkrala pogreška, jer su slabo na hrvatski prevele stupnjevanje crkvenih svetkovina. Pravilno su utvrdile da je ruho »per le feste principali« — »svečano misno ruho«, ali zato su pogrešno označile da je »per le feste minor et semi duplo« ruho »za dnevnu upotrebu«, a još gore da je »di feriali« ruho »također za svečane prilike«. Naprotiv, druga oznaka je za niže svetkovine (neke Gospodnje, Marijine i svetaca), dok su ferijalni dani bez posebna štovanja svetaca, kad se održavala liturgija običnog dana u godini. Usprkos tehničkim nedostacima kod slikovnog priloga, za koje autorice nisu krive, knjiga je ukusna i po svom sadržaju vrijedan doprinos upoznavanju našega kulturnog blaga; trebalo bi poželjeti da se tim radom nastavi. Jer, ta knjiga svjedoči o mnogočemu, a ne samo o brizi oko ukrašavanja prvostolnice i hrama sv. Duje.

Iako je malo ostalo od bogate baštine, koja je s vremenom nestajala zbog brojnih uzroka, pa čak i nemara, i ono što se danas čuva u Riznici mnogo je. Upravo zadivljuje da su se sačuvali enkolpioni, hodočasnički križići iz IX. i XII. st. istočnjačkog porijekla, od kojih je stariji sličan jednom u beogradskom muzeju, ili medaljoni s likom Krista Pankratora te Madone iz XIV. st.

Na žalost, dosta je blaga nestalo. Tako u najstarijem inventaru iz 1342. g. piše da je katedrala imala u pohrani 20 kaleža, a već 1400. g. bila su samo 4. Tek novim prinovama XX. st. njihov se broj povećao na 13. Slično je s moćnicima glava, poprsja i osobito prstiju (14 u 1342, danas samo 1), dok je od 39 križeva 1342. — u XVIII. st. bilo samo 7, da bi se njihov broj povećao u novije vrijeme na 17. U prvom inventaru upisana su i 4 bjelokosna ciborija, gotarica uvezana u zlato a ukrašena biserima. Sudeći po tim podacima, najslabije je razdoblje brige oko pohrane bilo prijelaz iz XIV. u XV. st. iako se tada baš zlatarstvo, osobito izradba emajla, jačalo u Splitu. Međutim, opasnost od turske sile i nesigurnost smanjivale su fond Riznice koji se nije povećavao ni u kasnijim vremenima gospodarskog uspona Splita. Opadanju fonda Riznice bilo je krivo i pomodarstvo, jer se htjelo ići za ukusom vremena te se staro posuđe prelijevalo u »modernije«, redovno barokno. Utjecaj se mletačkog zlatarstva širio dok se domaći obrt ograničavao na drugorazredne poslove: popravljanje ili izradbu ukrasa za građanske kuće, haljine pa i narodnu nošnju. Tako ide do danas, jer nas je XIX. st. obdarilo darovima »apostolskog cara«. A danas se zadovoljavamo tvorničkim proizvodima, često stereotipnim; redovno bezizražajnim.

Ista je sudbina i tekstila, koji se inače lakše uništava. Najstariji primjerak, ostaci rukavica, potječe iz XIV. st. Nađeni su u sarkofagu splitskog nadbiskupa Lovre u koji je u XIV. st. ukopan neki crkveni dostojanstvenik. Stav Madone na izvezenom ostatku jest isti kao kod reljefa tegurija iz Biskupije, s rukama na prsima, dlanovima okrenutim prema vjernicima. Inače, sačuvane misnice i dalmatike svjedoče koliko se u starije doba, kad su se na ruho postavljali u zlato satkani likovi Krista, Marije, svetaca i svetica, pazilo na kvalitet crkvenog ruha. To je često bio rad redovnica ili pobožnih žena. Promatrajući te proizvode strpljivosti i ljepote, nameće se pitanje: Je li današnje pojednostavljenje crkvenog ruha i uopće namještaja stvarni plod duha vremena u kojem djelujemo ili pomanjkanje smisla kod svećenika za ukrašavanje i uljepšavanje crkava i crkvenih obreda? Sigurno i jedno i drugo.

Takvo se pitanje još više javlja pri promatranju rijetkih ostataka starih knjiga iz vremena kad je knjiga bila rijetkost i stoga je bila svetinja. Dosta je samo da gledalac promotri srebrom okovano Evanđelje iz XII. st., ili ono iz XIII. st., ili, još više, oslikane stranice Misala iz XII. st. i da ga obuhvati duboko religiozno poštovanje. Po vanjskom izgledu vjernik je dobivao dojam vrijednosti unutarnjeg sadržaja. Istina, svako vrijeme ima svoju izražajnost, ali u božjim hramovima i kod obreda uvijek mora biti prisutna prava stvaralačka umjetnost, a ne surogati kojima se, na žalost, sve više ispunjavaju naše crkve. To je najveća poruka naših Riznica, poruka o kojoj svjedoči i vrijedna ova knjiga *Riznica splitske katedrale*.